

Berachot Sources 31

שיטה מקובצת מסכת ברכות דף לט עמוד א

הני גרגלידי דליפתא. פירוש ראשי ליפתות:

דפרמינהו פירמי רברבי בורא פרי האדמה. פירמי זוטרי פירוש שחתכן כל כך חתיכות קטנות עד שעברה צורתן מברך שהכל דכל שעברה צורתו ואין גופו קיים אין דין ברכתו עליו: והאי דפרמינהו טפי משום אמתוקי טעמא הוא. פירוש ואין זה העברת צורתן כיון שהוא עושה לתקן בשולן ולהכשירן:

חדושי הרשב"א מסכת ברכות דף לח עמוד ב

אמר ר"נ בר יצחק קבעה עולא לשבשתיה כרבי בנימין בר יפת, פי' דקים ליה לרב נחמן דרבי חייא ורבי בנימין פליגי, ורבי זירא דקא תהי בה היינו דתהי היאך שנו מחלוקת בבי מדרשא בין רבי חייא ובין ר' בנימין דלא חשיב ר' בנימין למעבד שמעתי' פלוגתא בר' חייא, וכי מותיב רב שמואל בר רב יצחק מלא כבושין ולא שלוקין לרבי חייא הוא דקא מותיב ולסיועה לרבי בנימין דלר' בנימין כולהו שלקות לאו במילתייהו קיימי, וכן מצאתיה בירושלמי בהדיא דגרס התם רבי חייא בשם רבי יוחנן זית כבוש אומר עליו בורא פרי העץ רבי בנימין בר יפת בשם ר"י ירק שלוק אומר עליו שהכל נהי' בדברו א"ר שמואל בר רב יצחק מתניתא מסייע לרבי בנימין בר יפת אבל לא כבושין ולא שלוקין ולא מבושלין אם בעינן הם אדם יוצא ידי חובתן בהן בפסח א"ר זעירא מאן ידע משמע מן רבי יוחנן יאות רבי חייא בר בא ע"כ גירס' ירושלמית, אלא שאני תמה למה להו למעבדה פלוגתא ולשוויה לעולא משתבש ולדחיה לההיא דרב חסדא דאמר כל שתחילתו שהכל שלוקו ב"פ האדמה וכל שתחילתו ב"פ האדמה שלוקו שהכל, ולפיכך מסתבר לי דר"נ בר יצחק בלחוד הוא דס"ל דפליגי ותלי ליה לעולא בשבושא אבל רבי זירא דתהי בה ה"ק היכי אפשר דעולא שביק אסהדתי' ושמעתי' דרבי חייא ונקיט דרבי בנימין בר יפת, אלא ודאי לא פליגי דרבי חייא בשנשתנה לעלויה כתרמוסא וכזית כבוש ואי נמי דלא אישתני לגריעותא ככולהו שלקות ורבי בנימין בר יפת בדאשתני לגריעותא כתומי וכתרי', ובירושלמי נמי איכא מאן דאמר הכין גבי הא דרבי חייא ורבי בנימין בר יפת דגרסי' התם אמר רבי יוסי ברבי בון ולא פליגי זית על ידי שדרכו להאכל חי אפילו כבוש בעינו הוא, ירק כיון ששלוקו נשתנה, ונראה דטעות יש בגירסא זו והכין הוא זית ע"י שאין דרכו להאכל חי אפילו כבוש בעינו הוא וכסברתי' דרב חסדא ממש. והיינו נמי דמשמע לכאורה לקמן גבי פרמי זוטרי דליפתא דאי לאו רב יהודה דאמר דהאי דפרמינהו טפי כי היכי דנימתוק טעמיהו הוה ס"ד למימר דלא מברכינן בהו בורא פרי האדמה אלא שהכל משום דקא ס"ד דמיפגם פגמינהו דאלמא כל מידי דמיפגים בשלקיה מגרע גרעיה בברכותיה. ולהדין סברא תומי וכתרי' חיינ בורא פרי האדמה, שלוקין שהכל דמפגם פגים להו, וכללא דכאיל רב פפא לקמן מיא דכלהו שלקי ככלהו שלקי לאו כללא הוא לכלהו ירקות שתהא ברכתן בשליקתן כמו בחיותן, ואף על פי שהראב"ד ז"ל כתב כן, אלא משום דכלהו לא מפגמי שלייתן אלא תומי וכתרי' הוא דקאמר הכין, ועוד דהתם לאו למפסק הלכתא בשלקות אי בורא פרי האדמה אי שהכל קאתי אלא למימר דמיא דידהו כגוף השלקות והאי כדיניה והאי כדיניה, ותדע לך דהא לבתר דקאמר רב פפא פשיטא לי מיא דכולהו שלקי ככלהו שלקי בעי רב פפא מיא דשיבתא מאי, וכן נראה דעת רבותינו בעלי התוספות בתומי וכתרי' אלא שרב האי גאון ז"ל ורב אלפסי והראב"ד ז"ל לא כתבו כן.

שיטה מקובצת מסכת ברכות דף לט עמוד א

פשיטא לי מיא דסלקא כסלקא. יש מפרשים דכי היכי דמברך אכולהו שלקי בורא פרי האדמה הכי נמי במיא דידהו מברך בורא פרי האדמה. והאי פירושא ליתא דמי עדיף מדובשא דתמרי דהוא גוף התמרים דאמרינן לעיל דמברך שהכל. ועוד דאפילו בגרגלידי דלפתא דפרמינהו פירמי זוטרי הוה סלקא דעתא לברך שהכל אף על פי שהוא גוף הלפתות ממש אי לאו משום דרב יהודה דלאמתוקי טעמא עביד הכי. ועוד דאפילו בשלקות גופייהו פליגי אמוראי לעיל אי קיימי במילתייהו או לא מימיהן מיבעיא. אלא ודאי הכי פירושו דאם בירך על השלקות בורא פרי האדמה נפטר מימיהן באותה ברכה ואפילו בשאין המים טפלים להם. ודין הוא שאם יש כאן פירות ויש כאן סחיטתן ובירך על הפירות שיפטר מימיהן כיון דמגופייהו נינהו. ומשום הכי פשיטא ליה לרב פפא אבל מיא דשיבתא מיבעיא ליה שהוא עשב שנותנין (מעט בקדרה למתק בעלמא ולא לאכלו) ובלעז אני"ס. אי למתוקי טעמא עבדי ליה ומכי שליק ליה בטיל ליה אגב מיא ותו לא חזי לברוכי עליה וכיון דכן לא מיפטרי מיא דידיה בברכה דידיה. או דילמא לעבורי זוהמא דידיה שליק ליה ואיהו מתכשר בשליקה וחזי למיכל וכיון דחזי למיכל חזי לברוכי עליה וכיון שכן מיפטרי מיא דידיה בברכה דברך עליה:

תא שמע השבת משנתן טעם בקדרה אין בה משום תרומה. פירוש משום דלא חזי כלל אחר שנשלק אל לא מימיו הוא ואינו אלא כעץ גמור. והילכך אפילו הוא של תרומה אישתרי ליה כיון דלא חזי כלל דיצא מתורת אוכל. וכיון דכן אינו מטמא טומאת אוכלין ולא עבדי ליה אלא למתוקי תבשילא. וכיון דכן לא מיפטר מיא דיליה בברכה דברייך עליה וצריך לברוכי אמיא דידיה שהכל:

שו"ת פנים מאירות חלק א סימן פה

על דבר שאירע מקרה בלתי טהור בג' וד' אנשים רעים אהובי' יחד שישבו בבית אחד והי' מונח שם כלי משחי' קנה השריפ' שקורין בי"קש/רובה/ ולקח תחיל' אחד כלי המשחי' הנ"ל בידו וראה שלא הי' סם השורף אש מתלקח' ומתלהט למרחוק שקורין פול"וויר במקום הכאת האבן על הברזל ומשך הברזל עם האבן כדי שיצא אש ועשה כן פעם ושתים ויצא אש מן הכא' האבן על הברזל ולא הזיק ואח"כ לקח אחד מהם ג"כ לבחון אם הוא יודע לעשות כן ומעשה ש"ט/שטן/ הצליח ויצא האש אשו משום חציו והבערה ללהב ולחלק יצאו העיגולים קטנים של עופרת שקורין שר"וט מתוך קנה השריפה ונתחלקו לכל צד שאינו שוה לכל נפש והכהו נפש בראש הגלגולת ומיד קראו לחכמי הרופאי' והניחו לו צרי ותחבושת על מכתו ואמרו שהוא בסכנה גדולה ואמדוהו למיתה יותר מלחיים וחי אחר זה שני מעת לעת ויצו אל ביתו כדרך כל ארץ בדעה שלימה ומיושבת וימת ועת' בא בעל התקלה וצועק ובוכה במר נפשו על מכשול עונו הגדול שאירע על ידו ורוצה לקבל תשובה כי אין לך דבר שעומד בפני תשובה וכל מה שיורו אותו חכמים יקבל עליו לעשות כולי האי ואולי יחונן עליו ה' צבאות בכך באשר שגדולה כחה של תשובה אמרתי לעיני בדינו והנה לפי דעת הרמב"ם בהלכות רוצח פ' חמשי דין ב' ז"ל אין הרוצח בשגגה גולה אלא אם כן מת הנהרג מיד אבל אם חבל בו בשגגה אף על פי שאמדוהו למיתה וחלה ומת אינו גולה שמא הוא קירב את מיתת עצמו או הרוח נכנס בחבורה והרגתהו וע"כ הרמב"ם למד הא דאמרינן מלמד שחובשין אותו דאם מת נהרג על ידו היינו במזיד לענין קטלא אבל לענין שוגג פטור מגלות משום דגבי גלות אשכחן מילי טובא דפטור כגון דרך עלייה וגבי מזיד אין חילוק בין דרך עלייה לדרך ירידה והא דפריך בש"ס פ' אלו נערו' דף ל"ג ע"ב מתקיף לה רב מרי ממאי דבמזיד ונקה מקטלא דילמא בשוגג ונקה מגלות ש"מ דבשוגג נמי אם מת לאחר שחובשין אותו דגולה כבר הקשו שם התוספו' ותירצו דמשכחת לה בביתא דשישא דלא חיישין שמא הרוח בילבלתו וכן כתב הג"מ שם שזה דעת הרמב"ם ולפ"ז י"ל דקרא קאי נמי בשוגג אבל מ"מ נשמע אם לא הי' בביתא דשישא או שפירכס י"ל דהוא קירב את מיתת עצמו אבל ראיתי שהראב"ד השיג עליו ודעתו דלא אמרינן הרוח בילבלתו או הוא קירב מיתתו ע"י פירכוס אלא בשוחט בו שנים או רוב שנים אבל חבורה אחרת אין הרוח ופירכוס מקרבין את מיתתו עכ"ל וסברא זו כתבו ג"כ התוספו' בתירוץ שני ולפ"ז הי' חייב גלות מ"מ נראה דדין זה דמי להא דאמרינן בש"ס היתה אבן מונחת לו בחיקו ולא הכיר בה ועמד ונפלה לענין גלות פטור ב"ק דף כ"ו ע"ב א"כ ה"נ כיון שמתחילה משכו בברזל והכה האבן על הברזל ויצא אש ולא הזיק לא אסיק דעתו שיש בקנה שריפה העיגולי עופרת ורובא דרובא אי אפשר לצאת העיגולי' אלא ע"י הפול"וויר שנותני' במחתה סמוך לנקב אשר בקנה ואף שמצינו שסידר הרוקח תשובה לרוצח להיות גולה ולהיות נע ונד ולא ילין ב' לילות במקום אחד נראה דזה דווקא במזיד גמור כמו דמצינו סמך לזה בקין דכתיב ב' נע ונד תהי' בארץ אבל בשוגג אפילו אם הי' חייב גלות אין ענינו להיות נע ונד בארץ דגלות הי' שיגלה ממקומו ולא ישוב למשפחתו עד מות הכהן והיה דר במקום אחד בערי הלוי' ועיקר גלותו הי' שצריך לגלות ממקומו וק"ו בענין זה דלא חייבי גלות כלל וכיוצא בזה מצינו בתשובת רמ"א סי' ל"ז באחד שנסע עם משרתו אשר אהבו על עגלה והנער רכב לפניו על הסוסים להנהיג העגל' והוא ישב על עגלה ובידו כלי משחי' הנקרא ביק"ש ורצה לפנותה ולזרוק מלואה ולירו' אל השמים וכאשר הרים הברזל אשר עליה האבן אשר נותן האש והניחה עליה בא השטן בתוכה ויצאה באש עם האבן ברזל אשר בתוכה ויצא על העגל הזה והמיתו וכתב רמ"א ראינו כי המעשה קרוב לאונס משום דכתיב בלא צדיה פרט למתכוון לצד זה והלכה לה לצד אחר וא"כ אין לו אפילו דין שוגג כל שכן דין מזיד לצדד לו תשובה מתוך דברי הרוקח ז"ל כי הוא לא כיון רק אל המורדים והפושעים כו' ואף שכתוב שם שחכם בעירו קבע לו שיהי' גולה שנה תמימה ולא ילין ב' לילות במקום אחד נראה דחכם הזה אפשר חשבו למזיד קצת ואינו דומה למתכוון לצד זה והלכה לצד אחר דהתם אין דרכה בכך והוי אונס אבל הכא אורחא דמילת' מי שאינו בעל כח וכאיש גבורתו שיכול להחזיק בידו הכלי משחי' הנ"ל בחזקה כח הפולוויר מניע ידיו לאיזה צד המתגבר אבל בנדון דידן דלא עלה על הדעת שיצא מלואה עגולי עופרת בלתי נתינ' פולוויר במקום המחתה ובפרט כאן שבחנו מקודם פעם ושתים ותצא האש לריק בלי שום תנועה לא הוי לי' לאסוקי דעתני' שתצא מלואה וגם לא ידע שהיא מלואה ועוד שלא נתכוון לצד האדם הזה רק השרו"טין נתפשטו לצדדי' ולצידי צדדים ויצאתן מן כלי המשחית עשו רושם ועוד דהתם מיירי שמת לאלתר אבל בנדון דידן שחי שני מעת לעת ודעתו הי' מיושבת עליו בהשכל כדאי הוא הרמב"ם לסמוך עליו דאינו בר גלות כלל ועוד דהכא ע"י מישוש הידי' של רופאי' שעשו לו רטי' יש לומר שהם קירבו מיתתו יותר מע"י פירכוס ושמא ע"י סמי' חריפים על מכתו וגם בלקיחת הרטי' י"ל שגרמו לינקוב קרומו הדק ע"כ קבעתי לו התשובה מ"ש ברוקח באשה השוכב' על בנה והמיתו והתם חשיב כמזידה קצת כמבואר שם ויתודה ערב ובוקר לפני קונו בבכי ויקבע אותו יום שאירע בו המעשה יום בכייה לו לדורות להתענות אותו היום ולומר בו וידי ותחנונים כיום שמת בו אביו ואין להחמיר עליו יותר מזה כדי להקל

על בעלי תשוב' ומסיים שם רמ"א ובתשלום תשובתו אסור לומר לו משם והלאה זכור מעשיך הראשוני' ועובר עליו בבל תונו כי לא יזכרו לו עוד ראשונות יעוין שם:

וראיתי ברמ"ב שכתב בהלכות רוצח סי' ה' דין י"ג אין קולט אלא גגו של מזבח בית עולמים בלבד ואין קולט אלא כהן ועבודה בידו בד"א במחויב גלות אבל מי שמפחד מן המלך שלא יהרגו בדין המלכו' או מב"ד שלא יהרגו בהוראת שעה וברח למזבח ונסמך לו אפילו היה זר הרי זה ניצול וכתב עליו הכסף משנה וז"ל ויש לתמוה שזה טענה טובה ליואב לומר שלא טעה והיאך אמרו טעה ועוד שא"כ לא היו יכולין לקחתו להמיתו שהרי לא הרג בהתראה לאבנ' ועמשא ולי נראה לי שבדאמרין בסנהדרין דף מ"ח ע"ב בשלמא למ"ד נכסיהן למלך היינו דכתיב וינס יואב אל אוהל ה' ויחזק בקרנות המזבח וכת' ויאמר לא אצא כי פה אמות ופי' רש"י לא אהי' נדון למלכות כדי שלא יהיו נכסי למלך וכתבו התוספו' תימא דבסוף הגולין משמע דברח לפי שהי' סבור דמזבח קולט דאמ' ג' טעיות טעה יואב וי"ל דלהימלט אי אפשר דיכולין לשמרו שלא יבריה וימות ברעב ולא נתכוון אלא להוריש נכסיו לבניו ובירושלמי איכא פלוגת' דאיכא מ"ד סבור הי' יואב דקרנותיו של מזבח היו קולטין ואיכא מאן דאמר מאן דכתיב בי' תחכמוני ראש השלישי הי' טועה אלא לסנהדרין ברח אמר מוטב יהרג בבית דין וירשו בניו את נכסיו ואל יהרגו מלך וירשהו מלך עכ"ל ונראה דהרמב"ם סבר כדעת זו שלא טעה יואב וס"ל להרמב"ם בפ' ב' דין ד' מהלכות רוצח דכל אלו הרצחני' שאינן מחויבין מיתת ב"ד אם רצה מלך ישראל להורגם בדין המלכות ותקנת העול' הרשות בידו וכן אם ראו ב"ד להורגם בהוראת שעה יש להם רשות כפי מה שיראו וכתב עוד בפ' ד' דין ח' וז"ל ההורג נפשות ולא היו שם עדים כו' או שהרג בפני עדים בלא התראה כל אלו הרצחתי' כונסין אותן לכיפה ומאכילין אותן לחם צר ומים לחץ עד שיצרו מעיהן ואח"כ מאכילין אותן שעורים עד שתבקע כריסם מכוּבד החולי עכ"ל א"כ ביואב אף שלא הי' התראה מ"מ הי' רשות ביד מלך או ביד ב"ד להמיתו ועכ"פ להרעיבו וכונתו הי' למות שם ע"י רעב ע"י מיתת ב"ד ולא יהי' נידון בהרוגי מלכות ומדכתיב ויחזק בקרנות המזבח ולא טעה כלל ש"מ שמי שמתחייב בדין המלכו' או מב"ד שלא יהרגו בהוראת שעה אפילו הי' זר ניצול וזה ראייתו של הרמב"ם שפסק בד"א במחויב גלות אבל מי שמפחד מן המלך כו' או מב"ד וברח למזבח אפילו זר הרי זה ניצול ואסור לקחתו משם בחזקה ויואב רצה שימות שם בהמשך זמן חיי שעה קצת ע"י ב"ד כדי שיהיו נכסיו ליורשיו ושלמה לא השגיח בזה וציוה להמיתו שם שלא כדין ואין למידין מן המלכות:

בית מאיר אורח חיים סימן רה

[שו"ע סעיף ב']

נידן קאפע טע. אם לברך עליהם שהכל או בפ"ה. האריך בתשו' פרח מטה אהרן ומסיק דהקרוב שתלי' בפלוגתא דהרשב"א והרא"ש שלהרשב"א שמחלק בין דובשא דתמרי למי שלקות וכתב דמי שלקות היינו דוקא בפירות שאין דרכן למיכלן בעינייהו. נמצא לדבריו קאפי טע שאין דרכן למיכל בעינייהו ונשתנו למעליותא מהראוי לברך בפ"ה כמו על מי שלקות. משא"כ להרא"ש ובפרט לדבריו בתשו' שמחלק במי שלקות היינו טעמא דמברך כמו על השלקות משום שעיקר שלייתן כדי לאכול השלקת משא"כ במי שעורים של חולה כיון דעיקר שלקות השעורים אינו אלא בשביל המים כדי ליתן בהם טעם והמים עיקר מברכין שהכל. א"כ ה"ה קאפע טע נמי שהכל. ולדידי קשיא דא"כ מיא דשיבתא שפרש"י שנותנין מעט בקדירה למתק בעלמא ולא לאכלו ומ"מ מסקינן שמברכין על מימי תבשילו ב"פ האדמה. ולדברי תשו' הרא"ש הא זה אין עיקר בישולו כלל משום האניס שהרי פרש"י לא לאכלו מבשלין אותו ומ"מ מברכין בפה"א. ובע"כ לומר דודאי הרא"ש בתשו' הרי התחיל בתי' התוס' דתלי' במה שנשתנה לעלוי ושכר שעורים חשוב נשתנה לגריעות' הואיל ויש לו עליו אחרינא בפת. וא"כ ממי שיבתא מעקרא ל"ק לי' דזה נשתנה למעליותא אלא דמיא דכולהו שלקא לא ניחא לי' בתירוץ הרשב"א דאיירי דוקא בדברים שאין דרכן לאכול בעינייהו אלא אפילו בפירות וירקות שדרכן לאכול בעינים והוי נשתנו לגריעותא ולהכי מחלק דשאני מי שלקות שעיקר שלייתן עבור הירקות וא"כ הדר קאפע טע אף להרא"ש מהראוי לברך בפ"ה כיון דנשתנו כל עיקר למעליותא שהרי מעיקרא כלל אינם ראויים לאכילה וגריעי משתייתא בעודם חיים. אמנם הנלענ"ד דקאפע טע אדרבה מדחיים אינם כלום הם בדומה דחומץ סתוניות דאיתא שם בהרשב"א ד"ה דבש וקשה תינח כולהו אלא חומץ סתוניות ודאי נשתנה לעלוי מקרי'. ואולי נאמר דכיון שהסתוניות בעצמן שהן הענבים הגרועים שאינם מתבשלים מעולם הן גרועין מאוד ואינן ראויין גם היוצא מהן אעפ"י שהיא יותר ראוי מהן עצמן מ"מ הוא גרוע כל כך שאינו ראוי לקרות משקה אלא זיעה. וא"כ ה"ה קאפע טע שבעצמן אינן ראוי לכלום ואינן דומה לשבת דמ"מ ראוי לאכילה אלא שאין דרכן ומדהם גרוע כל כך אילו למשל הי' באפשרי להוציא מימיהן לשתי' דומיא דחומץ הנ"ל הא לא הי' נחשב אלא לזיעה ושהכל ברכתו מכ"ש שאף לזה אינו ראוי אלא להוציא ע"י שלייתן טעמו ד"ל אף טעמו אינו אלא זיעה ולהכי לכ"ע דינו בשהכל. ועיין תשו' הנ"ל ותשו' ש"י ופ"מ ב' חלקים ודוק. ודע דלדברי הרא"ש בתשו' הנ"ל שלענ"ד הוא עיקר ההבדל לדעתו בין מי שלקות לשכר שבמי השלקות עיקר שלייתן כדי לאכול הפרי ודלא כהחילוקים הנאמרים במ"א סי' ר"ד סק"ט א"כ אין מן הספק אצלי שמי השלקות הנאמר בגמרא אינו אלא ע"י בישול אבל ע"י שרי' בצונן איך אפשר שעיקר השרי' בשביל הפירות שהרי עינינו רואות שכל הפירות הנשארים בצוננים ונתקלקלו עד שכמעט אינם ראויים לאכילה כלל ופשיטא שעיקר שרייתם אינו אלא בשביל המים והיו דומים ממש לשכר. וא"כ צ"ע החלטת הב"י ז"ל בסי' ר"ב דהגמרא במי שלקות איירי בין ע"י בישול ובין ע"י שרי' דלענ"ד לדברי הרא"ש הנ"ל ליתא: